

R. L. ADAMS — FARM MANAGEMENT. CROP MANUAL

Univ. of California Press, Berkeley 1953, s. 177

Recenzowana praca jest kolejnym siódmym wydaniem książki napisanej po raz pierwszy w 1916 roku. Praca zawiera materiał podręczny, potrzebny przy organizacji i reorganizacji systemu gospodarowania, zebrany i opracowany przez autora i jego współpracowników. Dane dotyczą gospodarstw typowych dla warunków kalifornijskich. Praca nie ma na celu przedstawienia przeciętnych, aktualnych kosztów produkcji poszczególnych artykułów. Jest natomiast przeznaczona jako podręcznik na użytek kierowników gospodarstwa, ułatwiający podejmowanie decyzji przy wyborze kierunków produkcji, jako materiał dla przeprowadzenia taksacji oraz jako materiał dla studentów uczelni do poznawania zagadnień organizacji gospodarstwa. Fakt, że praca doczekała się siedmiu wydań w Stanach Zjednoczonych świadczy o poszukiwaniu jej nie tylko przez studentów, ale o praktycznym jej zastosowaniu przy organizacji farm.

Praca składa się z trzech części. Pierwsza dotyczy cen uzyskiwanych przez farmerów. Druga zawiera opis metody posługiwania się poszczególnymi normatywami dla przeprowadzenia kalkulacji kosztów we własnym gospodarstwie oraz zawiera tabele norm w przeliczeniu na jednostkę powierzchni i jednostkę pracy.

W trzeciej części podane są przykładowo koszty produkcji niektórych artykułów w przeliczeniu na jednostkę powierzchni i jednostkę produktu.

Ceny uzyskiwane przez farmerów podawane są jako średnie 1935—1939 i ceny uzyskane w 1951 roku. Ceny zostały obliczone jako średnie dla okresu podaży podstawowej masy towarowej na podstawie różnych źródeł; materiał został zebrany ze źródeł notujących ceny rynkowe, jak i drogą wywiadu od szeregu producentów.

Część drugą autor rozpoczyna od wyszczególnienia elementów kosztów podzielných na dwa działy: koszty bezpośrednie i pośrednie.

Do kosztów bezpośrednich autor zalicza następujące elementy kosztów: siła robocza (wliczając tu i pracę własną gospodarza), koszty opakovania produktu, koszty naprawy, kupno nasion, pasz, materiałów i środków pomocniczych oraz podatki. Koszty pośrednie obejmują sumy, które są (lub powinny być) odkładane jak amortyzacja środków trwałych, ubezpieczenia, oprocentowanie kapitału i koszty kierownictwa¹.

Następnie autor poświęca wiele miejsca na szczegółowy opis sposobu ustalania poszczególnych normatywów i możliwości wykorzystania ich przez sporządzających kalkulacje we własnym gospodarstwie. Część ta zawiera ponadto tabele norm pracy podzielonej na prace wykonywane tylko ręcznie i prace wykonywane przy pomocy siły pociągowej konnej i traktorowej. Normatywy podawane są w przeliczeniu na jeden dziesięciogodzinny dzień pracy. Dalej następują normatywy kosztów środków trwałych w przeliczeniu na jednostkę powierzchni, koszty kierownictwa itd.

Część trzecia jest próbą zastosowania poszczególnych normatywów do kalkulacji kosztów produkcji liczonych zarówno na jednostkę powierzchni, jak i na jednostkę produktu. Zawiera 135 przykładów kosztów obliczonych przy założeniu, że plony uzyskane są na poziomie „dobrym”. Każda kalkulacja poprzedzona jest krótkim opisem wymagań danej rośliny oraz zawiera szacunkowe dane dotyczące plonów, podzielonych na trzy grupy: „zwykłe”, „dobre” i „wyjątkowe”. Plon „zwykły” osiąga około 50—60 procent gospodarstw w Kalifornii i może być, zdaniem autora, uważany za zbliżony do przeciętnego. Plon „dobry” osiąga zaledwie 10—12 procent gospodarstw. Plon „wyjątkowy” uzyskuje około 4—5 procent gospodarstw. Kalkulacje kosztu zawarte w niniejszej pracy uwzględniają warunki i nakłady potrzebne do uzyskania plonu „dobrego”.

¹ Na końcu niniejszej recenzji przytaczamy dosłownie przetłumaczony przykład wykorzystania tych normatywów przy szacunku kosztów jęczmienia.

Omawiana praca może interesować czytelnika polskiego z dwu względów: 1) Jako przyczynek do toczącej się i u nas dyskusji, czy kalkulacje kosztów liczone metodą rozdzielczą mogą być wykorzystywane na użytek organizatorów gospodarstw. Wprawdzie autor zastrzega, że koszty szacowane przez niego nie pretendują do miana precyzyjnych, aktualnych kosztów produkcji, że w każdym indywidualnym wypadku koszty kształtować się będą pod wpływem szeregu konkretnych warunków lokalnych. Tym niemniej uważa, że część druga tej pracy, zawierająca normatywy, może służyć — byle racjonalnie wykorzystana — jako pomoc w podejmowaniu decyzji zmian w istniejącym już systemie gospodarowania lub przy organizacji nowego przedsiębiorstwa. 2) Dane zawarte w części trzeciej pozwalają na wyrobienie sobie obrazu o sposobie produkcji, opłacalności w dobrze prowadzonych gospodarstwach kalifornijskich.

Dla ilustracji wybrano z trzech kalkulacji niektóre elementy dotyczące jęczmienia, ziemniaków i buraka cukrowego.

Tabela 1

Niektóre dane dotyczące kosztów i opłacalności jęczmienia, ziemniaków i buraków cukrowych opracowane na podstawie kalkulacji Adamsa

Wyszczególnienie	Jęczmień	Ziemniaki	Buraki cukrowe
Plon „zwykły” q/ha	11,24	134,9	297,0
Plon „dobry” q/ha	16,86	202,3	495,0
Plony „wyjątkowy” q/ha	20,22	280,9	752,5
Nakład pracy na 1 ha w godz. na plon „dobry” ^a	9,4	86,4	210,1
Udział nakładów na pracę w całkowitym koszcie na 1 ha w %	12,9	9,4	35,5
Wskaźnik opłacalności (cena: koszt)	130,0	169,0	111,0

^a Bez nakładów pracy na transport do składnicy, oraz nakładów pracy na sortowanie i pakowanie towaru na sprzedaż.

A oto jak przedstawiają się podobne wskaźniki u nas dla gospodarstw osiągniętych również plony, które należy uznać za dobre,

Tabela 2

Niektóre dane dotyczące kosztów i opłacalności jęczmienia, ziemniaków i buraków cukrowych w Polsce

Wyszczególnienie	Jęczmień			Ziemniaki			Buraki cukrowe		
	PGR	Spółdzielnie prod.	Gospodarstwa ind.	PGR	Spółdzielnie prod.	Gospodarstwa ind.	PGR	Spółdzielnie prod.	Gospodarstwa ind.
Plon „dobry”	23	23	21	120	150	170	220	290	280
Nakład pracy w godz./ha	146	160	140	464	461	375	486	690	717
Udział nakładów na pracę w całkowitym koszcie w %	18,4	22,6	21,3	25,8	36,4	34,3	35,4	41,0	42,5
Wskaźnik opłacalności w %	140	152	124	85	170		130	200	211

Dane dotyczące gospodarstw PGR zaczerpnięte z gospodarstw objętych badaniami przez IER pod kierunkiem mgra Jeleńskiego. Dane o spółdzielniach produkcyjnych pochodzą z opracowań dra Grochowskiego. Dane odnośnie gospodarstw indywidualnych pochodzą z opracowań autorki recenzji, a dotyczą rejonu poznańsko-bydgoskiego.

Jak z powyższych danych widać, plon jęczmienia uznawany u nas za „dobry” przewyższa plon wyjątkowy w Kalifornii. Natomiast nasze plony okopowych uważane za dobre są niższe od plonów przeciętnych w Kalifornii. A nakłady ponoszone u nas na wyprodukowanie tego plonu są kilka, a nawet jak przy okopowych kilkanaście razy wyższe od kalifornijskich.

Na zakończenie chciałam podkreślić, że praca Adamsa oprócz podkreślonych w recenzji zagadnień zawiera w części poświęconej ustalaniu normatywów szereg szczegółowych informacji, które mogą być przydatne i interesujące dla polskiego czytelnika. Dane te dotyczą kosztów eksploatacji traktorów, czasu używalności poszczególnych maszyn, koszty poszczególnych urządzeń itd.

Tabela 3

Przykład kalkulacji kosztów 1 akra jęczmienia
Dane wyjściowe do szacunku kosztów dla farm nienawadnianych

Zabiegi	Załoga i środki trwałe	Akrów na 1 dzień	Ogółem godzin na 1 akr	
			pracy ludzkiej	traktora
Orka	1 człowiek, traktor 30 KM, pług 4—14"	12,0	0,8	0,8
Brona talerzowa (2 X)	1 człowiek, traktor 30 KM, brona talerz.	45,0	0,4	0,4
Brona zwykła (2 X)	1 człowiek, traktor 30 KM, brona	45,0	0,4	0,4
Siew	2 ludzi, traktor 30 KM, siewnik 2—10"	35,0	0,6	0,3
Zbiór	4 ludzi, traktor 30 KM, kombajn	25,0	1,6	0,4
Zwózka z pola do składu	kontrakt	—	—	—
Razem godzin na 1 akr.			3,8	2,3

Tabela 4

Koszt produkcji 1 akra jęczmienia na nienawadnianej glebie

Wyszczególnienie	Godzin na 1 akr	Koszt 1 godziny w dolarach	Kos na 1 akr w dolarach
1. Praca			
traktorzysta	2,3	1,00	2,30
siew	0,3	1,00	0,30
zbiór	1,2	1,00	1,20
Razem koszt pracy			3,80
2. Koszty siły pociągowej i środków trwałych			
Traktor 30 HP, przyczepa	2,3	2,02	4,65
Pług 4—14"	0,8	0,27	0,23
Brona talerzowa	0,4	0,30	0,12
Brona 20'	0,4	0,05	0,02
Siewnik rzędowy 10'	0,6	0,31	0,19
Kombajn 12'	0,4	1,15	0,46
Razem środki trwałe			5,67
3. Kontrakt i prace płacone za dzieło			
Przewiezienie z pola do składu 1500 funtów po 2 dol. za tonę			1,50
Składowe: 3-mce, pierwszy miesiąc 75 cent. za 1 tonę, następne miesiące 25 centów za 1 tonę			0,93
Razem kontrakt itd.			2,43
4. Materiały			
Nasiona 80 funtów à 2,27 dol.			1,82
Wonki i sznury			3,00
Razem materiały			4,82
5. Różne			
Podatek			3,00
Kierownictwo			5,25
Ubezpieczenia za sezon 1 dol. za 45 ton			0,34
Oprocentowanie kapitału 4%			4,00
Ubezpieczenie pracowników 4,20 dol. za 100 dol. według listy płacy			0,10
Razem różne			12,69
Ogółem koszt na 1 akr jęczmienia wartość słomy			29,41
koszt netto			28,91
Koszt jedn. 1 tony — 1,93 dol.			

H. Marczevska